

Faglige kommentarer

Et nyt angreb planlægges

I løbet af 1700-tallet mistede Sverige sine besiddelser i Centraleuropa og Rusland. I løbet af århundredet fik det flere danske konger til at overveje et angreb mod Sverige for at generobre Skåne. Bortset fra den såkaldte teaterkrig i 1788, hvor en lille dansk-norsk hær en enkelt dag udførte en aktion i Bohuslän, og hvor nogle få dræbte på begge sider, skete der ikke noget.

Fra 1792 til 1815 hærgede de såkaldte Napoleonskrige Europa. Det var en række krige mellem hovedaktørerne Frankrig og Storbritannien med skiftende opbakning. Danmark søgte længe at holde sig neutral, men blev på grund af Storbritanniens mere eller mindre berettigede frygt for, at Danmark med den næststørste flåde frivilligt eller tvunget ville bruge den i et franskstøttet angreb. Det førte i 1807 til et britisk angreb på Nordsjælland, belejring og bombning af København, der sluttede med, at briterne sejlede afsted med den danske flåde. Det fik Christian 7. til at slutte sig til Frankrig. Sverige havde også holdt sig neutral, men støttede efterhånden Storbritannien. Da Rusland i 1808 erobrede de sidste dele af Finland fra Sverige, besluttede Christian 7., at tiden moden til at erklære Sverige krig. Det blev den sindssyge konges sidste beslutning, før han døde

Danmark aftalte med Frankrig, at et angreb på Sverige skulle iværksættes, når en større enhed af 10.000 franske og 15.000 spanske tropper ankom til landet. Men før angrebet blev til noget, udbrød der i Spanien oprør mod Napoleon. De spanske tropper, der var ankommet til Danmark gjorde mytteri, men de lod sig fredeligt afvæbne, og blev med britiske krigsskibe sejlet til Spanien.

Den nye danske konge Frederik 6. havde dog ikke til sinds at opgive et angreb på Sverige – også selv om det skulle gennemføres med danske tropper alene. Når Øresund frøs til, skulle 25.000 soldater gå over isen og trænge ind i Skåne. I slutningen af januar 1809 frøs Øresund til, og det så ud til, at isen kunne bære. Men det tog tid at samle tropperne, og Frederik 6. ville først fejre sin fødselsdag. Nogle uger senere brød en kraftig storm isen op. Selv om der var perioder med frost, måtte angrebet opgives.

Norge i klemme

Den britiske flåde forhindrede, at Danmark kunne sende forsyninger til Norge, der var totalt isoleret. Der var mangel på alt, og mange sultede. Sverige var involveret i en krig mod Rusland, men den svenske konge Gustav 4. valgte alligevel at sætte angreb ind mod Norge. Det skulle bane vejen for en endelig invasion af Sjælland. Det lykkedes dog kun de svenske tropper at trænge få kilometer ind i Norge. Mindre hærenheder udkæmpede slag om fæstningsværker. Det største fandt sted i foråret 1808 ved Lier, hvor det lykkedes svenskerne at erobre de norske skanser. 54 nordmænd og 60 svenske blev dræbt og såret.

I slutningen af 1808 blev der sluttet våbenstilstand i den sydlige del af den norsk-svenske grænse, mens kampene fortsatte yderligere et halvt års tid i den nordlige del. I Sverige blev Gustav 4. afsat, og så var der banet vej for en fredsslutning, der blev indgået i december 1809. Fredsaftalen førte dog ikke til ændringer af grænserne.

Tabet af Norge

I 1812 angreb Frankrig sin tidligere allierede Rusland. Det blev en katastrofe for franskmændene, der ikke var forberedte på den hårde russiske vinter. De europæiske herskere, der hidtil direkte eller indirekte havde støttet Frankrig og Napoleon, skiftede nu side til fordel for Storbritannien. Men Frederik 6. blev trods rådgivernes anbefalinger ved med at være allieret med Frankrig. Det eneste, kongen ville gå med til, var at Danmark igen skulle være neutralt – og det var ikke et tilbud, som Storbritannien ville give Danmark. I 1813 forstærkede kongen endda danske tropper i Holsten, som skulle hjælpe den franske hær. I efteråret led Frankrig sit store nederlag ved Leipzig. De franske tropper trak sig, og efterlod danskerne alene. De danske styrker klarede sig i begyndelsen godt, men blev efterhånden trængt tilbage af bl.a. svenske tropper og sidst på året blev der indgået en våbenstilstand. Den 14. januar 1814 blev der sluttet fred i Kiel. Frederik 6. måtte gå med til at afstå Norge til Sverige. Nordmændene blev ikke spurgt. I 1813 havde nordmændene forsøgt at udråbe Norge til en selvstændig stat. Men først i 1905 fik Norge uafhængighed.

Triggere - I gang med emnet

Københavns bombardement

På internettet kan eleverne finde en del stik og malerier af Københavns Bombardement 1807. I grupper kan elever finde 3-4 eksempler. Gruppen skal undersøge:

- Hvad foregår der?
- Hvilke konsekvenser får det for Danmarks forhold til Sverige?

Terje Vigen

I 1862 skrev den norske digter Henrik Ibsen det episke digt "Terje Vigen", der findes på internettet, og som giver et indtryk af den desperate mangel på fødevarer, som opstod i Norge i slutningen af Napoleonskrigene. Eleverne læser digtet, og en klassesamtale kan åbne op for de udfordringer, Danmark-Norge måtte håndtere i sidste del af Napoleonskrigene.

Forslag til undervisningsforløb

Kilderne til Den sidste krig og tabet af Norge

Skal det hovedvægten i forløbet lægges på elevernes arbejde med temaets kilder, må det tage afsæt i spørgsmål, der udformes som historiske problemstillinger. Spørgsmålene kan f.eks. udspringe af elevernes arbejde med en trigger.

Kilderne som supplement til læremiddel

Københavns bombardement i 1807 er et kanonpunkt, og er behandlet i de fleste læremidler – dog ikke altid i sammenhæng med den efterfølgende konflikt med Sverige og tabet af Norge. Kilderne kan bruges til at uddybe og måske nuancere læremidlets fremstilling, og man kan gøre brug af de forslag til spørgsmål og opgaver, der er udarbejdet til de enkelte kilder.

Forenklede Fælles Mål

Herunder er forslag til kompetenceområder, -mål, færdigheds- og vidensmål og udspil til læringsmål til 5.-6. klasse og 7.-9. klasse. De skal justeres, så de passer til de konkrete elever og det forløb, der arbejdes med.

Kompetenceområder og -mål	Færdigheds- og vidensmål	Til inspiration: Færdighedsmål omsat til læringsmål
---------------------------	--------------------------	---

Kronologi og sammenhæng Eleven kan sammenligne væsentlige træk ved historiske perioder	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan forklare historiske forandrings påvirkning af samfund lokalt, regionalt og globalt • Eleven har viden om forandringer af samfund lokalt, regionalt og globalt 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan give eksempler på konsekvenser af Napoleonskrigene for Danmark • Eleven kan gøre rede for, hvordan Napoleonskrigene fik betydning for relationen mellem Danmark og Sverige
	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse • Eleven har viden om kanonpunkter 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan anvende kanonpunktet Københavns bombardement i 1807 som et tidsmæssigt fikspunkt til at fortælle om forholdet mellem Danmark-Norge og Sverige omkring 1800.
Kildearbejde Eleven kan med afsæt i enkle problemstillinger anvende kildekritiske begreber til at gøre rede for fortolkninger af fortiden	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan målrettet læse historiske kilder og sprogligt nuanceret udtrykke sig mundtligt og skriftligt om historiske problemstillinger • Eleven har viden om komplekse fagord og begreber samt historiske kilders formål og struktur 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan analysere og udtrykke tolkninger af de tilgængelige kilder • Eleven kan bruge faglige begreber i tolkningen af kilderne
Historiebrug Eleven kan perspektivere egne og andres historiske fortællinger i tid og rum	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan udlede forklaringer på historiske forhold og forløb ud fra historiske scenarier • Eleven har viden om historiske scenariers funktion 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven kan forholde sig til og bruge billedkilderne som historiske scenarier

Opgaver

Elevens historiebog

På internettet kan der findes adskillige illustrationer, der viser situationer fra Danmark-Norge og forholdet til Sverige under Napoleonskrigene. Ud over billedkilderne kan eleverne bruge søgeord som "Slaget på Reden", "Københavns bombardement" og "Danmark"+"Sverige"+"1808-1809". Eleverne kan f.eks. med brug af programmet Book Creator (i skoletube-pakken) lave en historiebog, der viser udviklingen fra omkring 1800 til 1814.

Evaluerings

Kontrafaktiske muligheder

I grupper kan eleverne med inddragelse af deres viden om den sidste krig drøfte - og formulere realistiske bud på: Hvad kunne der være sket hvis Danmark fra 1807, dvs. før bombardementet, havde sluttet sig til den anti-franske alliance? Ville Danmark og Norge stadig hørt sammen i ét rige?

9. Den sidste krig og tabet af Norge

Spørgsmål til kilderne

1. I krig igen

Hvem er "havets ødelæggende tyrann"?

Hvordan har de fire konger bundet den engelske konges hænder?

De fire konger siger noget forskelligt. Hvad mon det skal vise?

Den engelske konge sidder på en pakke, der er forbundet med et anker. Hvad kan det symbolisere?

2. Slaget på Reden 1801

Se kildebillede 1

Hvilket indtryk giver billedet af slaget?

Hvad vil ophavsmanden (kunstneren Christian Mølsted) fortælle om slaget og Peter Willemoes?

Hvis man gerne vil vide, hvordan slaget faktisk blev udkæmpet, hvor velegnet er kilden så? Begrund.

Se kildebillede 2

Hvad er det for en trussel, som Lord Nelson fremsætter?

Hvis du ledede forsvaret af flåden i 1801, ville du så lade dig påvirke af Nelsons besked? Begrund.

3. Københavns bombardement

Hvordan reagerer folk på billedet på bombardementet?

Hvilke bygninger på billedet kan du genkende?

Find oplysninger på nettet og i bøger, hvad der skete med bygningerne.

Ophavsmanden (Eckersberg) malede billedet samme år som København blev bombet. Undersøg om Eckersberg også var førstehandsvidne til bombardementet.

4. Endnu en dansk-svensk krig

Læs kildetekst 1

Hvad fortæller kilden om at være soldat i begyndelsen af 1800-tallet?

Læs kildetekst 2

Argumenter for og imod at man kan stole på kildens oplysninger om de manglende forsyninger? Overvej bl.a. om ophavsmanden (prins Christian August) kunne have grunde til at skrive noget, der ikke passede.

5. Norsk sult

Hvordan kan du forklare, at der opstod hungersnød i Norge under Napoleonskrigen?

Hvad kan billedkilden bruges til?

6. Freden i Kiel

Frederik 6. havde siden 1807 støttet Napoleon. Hvad skal han ifølge fredsslutningen?

Prøv ud fra kilden, og hvad du i øvrigt ved, at beskrive Danmarks magtposition i Europa i 1814.

Hvorfor nævnes Grønland, Færøerne og Island i fredsslutningen, når det er Norge, Frederik 6. må afstå?

7. Kongens brev til folket

Hvilke begrundelser fremfører Frederik 6. for at han afstår Norge?

Hvad betyder det, at Norges indbyggere løsnes fra deres "hyldningsed"?

9. Forskellige syn på unionen mellem Danmark og Norge

Læs kilde 1:

Hvordan beskrives Frederik 6. i sangen?

Hvordan adskiller han sig ifølge sangen fra andre konger?

Hvordan beskrives Norge i sangen?

Overvej om sangen kan bruges som kilde til stemningen i Danmark efter tabet af Norge.

Læs kilde 2:

Hvem er ifølge kilden "det fremmede åg"?

Hvad har dette åg haft af konsekvenser for Norge?

Læs kilde 3:

Hvorfor mon nogle nordmænd kaldte tiden fra 1380 til 1814 for firehundredearsnatten?

Overvej argumenter for og imod denne betegnelse.

10. Kort over Danmark 1804

Undersøg hvilke lande, som hørte til den danske helstat efter fredsslutningen i 1814. Sammenlign med nogle af de andre kort her i kildebanken.

Undersøg hvilke lande, der hører til det danske monarki i dag.